

ΑΓΚΩΝΙΕΣ ΣΤΑ ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ

Είναι άραγε εντύπωσή μας ή όλο και περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη καταφεύγουν τώρα τελευταία στη λήψη περιοριστικών μέτρων επικαλούμενα την «προστασία από την παράτυπη μετανάστευση»; Ίσως να παρατηρήσατε ότι η σεζόν ξεκίνησε με το γερμανικό κράτος να ανακοινώνει στα μέσα Σεπτεμβρίου ότι για το επόμενο εξάμηνο θα κάνει ελέγχους στα σύνορά του, αμφισβητώντας έμπρακτα την περίφημη «ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών» εντός συνθήκης Σένγκεν. Η επίσημη αφήγηση πάει κάπως έτσι: η απόφαση για το κλείσιμο των συνόρων πάρθηκε μετά από ένα αιματηρό περιστατικό με πρωταγωνιστή μετανάστη στο Ζόλινγκεν της Γερμανίας τον Αύγουστο που μας πέρασε. Και η ανάληψη της ευθύνης από τους τζιχαντιστές του ISIS και οι πιέσεις που ασκεί η «άνοδος της ακροδεξιάς» απλώς δεν άφηναν άλλη επιλογή στον γερμανό καγκελάριο. Μάλιστα. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να υποστηρίξουμε ότι το κλείσιμο των συνόρων έχει να κάνει λιγότερο με τη διαχείριση των μεταναστών και περισσότερο με την άσκηση πίεσης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Αποτελεί, δηλαδή, κάποιου είδους update της πολεμικής οικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Καθώς γράφονταν αυτές οι γραμμές, ο γάλλος πρωθυπουργός Μισέλ Μπαρνιέ ανακοίνωσε ότι και το γαλλικό κράτος με τη σειρά του θα επιβάλλει ελέγχους στα σύνορά του για το επόμενο εξάμηνο.¹ Όποιος αναγνώστης θέλει, μπορεί να μας στείλει mail με προγνωστικά και στοιχήματα για το ποιο κράτος θα είναι το επόμενο.

Η συνθήκη Σένγκεν υπό διαπραγμάτευση

Από το 1995 που τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη Σένγκεν, διάφορα κράτη έχουν κατά καιρούς κλείσει για μικρό διάστημα τα σύνορά τους (με διακηρυγμένο λόγο την πάταξη της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και την υπεράσπιση της εσωτερικής ασφάλειας). Για παράδειγμα, με αφορμή τη λεγόμενη μεταναστευτική κρίση του 2015, η Γερμανία επέβαλε ελέγχους στα σύνορα με την Αυστρία ενώ η Γαλλία έκανε το ίδιο στα σύνορα με την Ιταλία. Εκείνη την περίοδο, μπορεί στο παρασκήνιο να βρίσκονταν οι μετανάστες («τους θέλουν ή όχι στην Ευρώπη», «η Γερμανία θα δώσει λεφτά στο λιμενικό και τους καλούς νησιώτες του Αιγαίου

για να συνεχίσουν το σωτήριο έργο τους» και πάει λέγοντας), στο παρασκήνιο όμως ή κάπως παράλληλα δουλεύοντουσαν γνώμες και ενδεχόμενα όπως η κατάργηση της συνθήκης Σένγκεν. Τα think tank κάθονταν εν έτει 2016 και συνέτασσαν μελέτες με μοντέλα, στατιστικά και γραφήματα για το τι θα γίνει αν τα ευρωπαϊκά κράτη κλειστούν στον εαυτό τους κι αρχίσουν να υψώνουν εμπόδια στις μεταξύ τους οικονομικές και όχι μόνο συναλλαγές. Ήταν η εποχή του Brexit, κι όσο να πεις η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την ευρωπαϊκή αγκαλιά προκαλούσε εύλογες ανησυχίες για το μέλλον της κοινής αγοράς. Τα γερμανικά σενάρια αγωνιούσαν για πιθανή ύφεση, μείωση της βιομηχανικής παραγωγής, αύξηση του κόστους των εμπορευμάτων και πάει λέγοντας. Σε μία από αυτές τις αναλύσεις διαβάζουμε χαρακτηριστικά:²

«Παρ' όλο που μια σαφής, παροδική και περιορισμένη αναστολή της συνθήκης Σένγκεν είναι νομικά εφικτή, μερικοί εταίροι συζητάνε το ενδεχόμενο της επαναφοράς των συνοριακών ελέγχων σε μόνιμη βάση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και κατά συνέπεια τον εκ των πραγμάτων τερματισμό της συνθήκης Σένγκεν. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης, η Γερμανία είναι περιτριγυρισμένη αποκλειστικά από χώρες Σένγκεν και κατά συνέπεια επηρεάζεται ιδιαίτερος από τη συνθήκη. Τα ανοιχτά εσωτερικά σύνορα θεωρούνται απαραίτητη προϋπόθεση για το εντατικό διασυνοριακό εμπόριο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Στα χρόνια που πέρασαν από τότε, το παγκόσμιο εμπόριο έχει φάει κάτι επικά στραπάτσα (με τελευταίο το γενικό κλείσιμο στα χρόνια της καραντίνας), οπότε μάλλον κι η Γερμανία την ξανασκέφτεται τη χρησιμότητα των ανοιχτών εσωτερικών συνόρων. Ή τουλάχιστον προς το παρόν κρατάει τις επιφυλάξεις της. Σήμερα, φαίνεται όλο και πιο ξεκάθαρα ότι η μεταναστευτική κρίση του 2015 μπορεί να έφτανε στα δικά μας μάτια και αυτιά ως «Ειδομένη, πνιγμένοι στο Αιγαίο, φιλόδοξοι ΜΚΟ και ευαίσθητοι νησιώτες που σώζουν ζωές», αλλά από τα κράτη συζητιόταν και ως «κάτσε να δούμε τι θα γίνει με τις μετακινήσεις και τις εμπορικές οδούς». Οπότε όταν η κυρία Μέρκελ υπερασπιζόταν τα «ανοιχτά σύνορα» και καλούσε τους μετανάστες από τη Συρία στη φιλόξενη χώρα της, είχε στο μυαλό της τη διασφάλιση άφθονου εργατικού δυναμικού για τον γερμα-

νικό καπιταλισμό, αλλά και την απρόσκοπτη λειτουργία των οδών του εμπορίου. Το ότι το γερμανικό κράτος δεν επέλεξε πριν από δέκα χρόνια να κλείσει τα σύνορά του μη θέλοντας ούτε κατά διάνοια να αναστατώσει το διακρατικό εμπόριο, δεν σημαίνει ότι δεν θα το έκανε και ποτέ. Στα χρόνια του κορονοϊού, είδαμε στην πράξη τι ακριβώς σημαίνει «ελεύθερη κυκλοφορία καταναλωτών κι εμπορευμάτων». Και κάπως έτσι, οι ασκήσεις επί χάρτου του 2016 έγιναν η πραγματικότητα του 2020. Με την καραντίνα, μάθαμε πολύ καλά ότι στις εποχές που ζούμε «ελεύθερη μετακίνηση» μπορεί να σημαίνει «βγαίνω από το σπίτι με βεβαίωση για να πάω σούπερ μάρκετ». Μάθαμε επίσης ότι ναι, τα εμπορεύματα μπορεί να αργούν να παραδοθούν, ότι οι τουρίστες μπορεί να σταματήσουν να ταξιδεύουν κι ότι τέλος πάντων στον καπιταλιστικό κόσμο είναι το έθνος κράτος και τα συμφέροντά του που καθορίζουν τι κινείται και προς τα πού. Οπότε καταλάβαμε ότι κάθε φορά που στον δημόσιο λόγο, εγχώριο ή ευρωπαϊκό, υπάρχει η συζήτηση περί κλειστών συνόρων και μεταναστευτικών ροών, τα κράτη ασχολούνται γενικότερα με τη ζωή της εργατικής τους τάξης. Την τσιγκλάνε, την πιέζουν, την υποτιμούν και προσπαθούν να την «ξαναφτιάξουν» μέσα στα σημερινά δεδομένα του διακρατικού πλακώματος. Και, φυσικά, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι τα κράτη τη χρειάζονται και τη θέλουν τη μετανάστευση.

Η επαναφορά των ελέγχων στα σύνορα του γερμανικού κράτους υποδηλώνει ότι τα γερμανικά αφεντικά έβαλαν κάτω τα δεδομένα κι αποφάσισαν ότι δεν πειράζει να ασκηθεί λίγη πίεση ταυτόχρονα προς διάφορες κατευθύνσεις: 1) προς αυτούς που μετακινούνται καθημερινά από τη μία χώρα στην άλλη για λόγους δουλειάς, προς αυτούς που πάνε από την άλλη μεριά των συνόρων για να αγοράσουν φθηνότερα τσιγάρα ή να περάσουν ένα σαββατοκύριακο αναψυχής, 2) προς «εμπορικούς εταίρους», τα προϊόντα των οποίων θα σαπίζουν ή έστω θα χάνουν την λάμψη τους στις ουρές με τα παραταγμένα φορτηγά. Μήπως τελικά το ελληνικό κράτος έχει ξενερώσει³ με το κλείσιμο των γερμανικών συνόρων γιατί σκέφτεται το πώς θα φτάσουν στο Ντίσελντορφ οι ντομάτες από την Κρήτη και το πώς δεν θα αποθαρρυνθούν οι γερμανοί τουρίστες να ταξιδέψουν από το Ντίσελντορφ στην Κρήτη; Η περίφημη «ατμομηχανή της Ευρώπης» μοιάζει να θέλει να υπενθυμίσει σε κάθε ενδιαφερόμενο ότι είναι επίσης και ο τροχονόμος της Ευρώπης.

Συνοριακή πόλη Κέλ. Έλεγχος της γερμανικής αστυνομίας σε λεωφορείο από τη Γαλλία. Χαλαρό ύφος, συναινετική επίδειξη ταυτότητας και κάμερες για το θεαματικό του πράγματος. Πολιτισμένα πράγματα.

Γερμανο-πολωνικά σύνορα. Σταματημένα φορτηγά που περιμένουν για ώρες μέχρι να μπουν στο γερμανικό έδαφος. Όλα καλά με το διασυνοριακό εμπόριο.

Η γεωγραφική θέση της Γερμανίας, φυτεμένη εκεί στο κέντρο της ηπείρου καθώς είναι, την καθιστά εκτός όλων των άλλων και χώρα τράνζιτ αφού για να πάνε οδικώς «οι άνθρωποι και τα εμπορεύματα» από τη μια μεριά της Ευρώπης στην άλλη θα πρέπει να διέλθουν από γερμανικό έδαφος. Το κλείσιμο των γερμανικών συνόρων, δηλαδή, επηρεάζει ουσιαστικά και συμβολικά το σύνολο της ηπείρου μοιράζοντας αγκωνιές σε εμπόλεμες εποχές και δημιουργώντας δυσαρέσκεια. Και φανταζόμαστε ότι τέτοιου είδους πρωτοβουλίες που εισάγουν νέα δεδομένα στη διεξαγωγή του εμπορίου δεν μπορούν να περάσουν απαρατήρητες ούτε από πιο μακρινούς εταίρους, όπως η Κίνα και οι ΗΠΑ. Ο γερμανός Καγκελάριος Σολτς, πάντως, δήλωσε πρόσφατα: «Όλοι γνωρίζουν ότι κινούμαστε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δικαίου, αλλά και ότι αξιοποιούμε στο έπακρο τις δυνατότητές μας».⁵ Και σε περιόδους παγκόσμιου στριμώγματος και οικονομικής κρίσης, όταν το «εξαγωγικό έθνος», όπως αυτοαποκαλείται, αναφέρεται σε δυνατότητες που θα αξιοποιηθούν στο έπακρο αναφέρεται όλο και λιγότερο στις δυνατότητες της αυτοκινητοβιομηχανίας κι όλο και περισσότερο στις δυνατότητες της κρατικής ισχύος. Πριν από δύομισή χρόνια, με την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία, το γερμανικό κράτος δεχόταν κριτική ως άβουλο, αναποφάσιστο, που δεν επενδύει στους στρατιωτικούς εξοπλισμούς, ως υποχείριο του Πούτιν για να ρουφάει φθηνό φυσικό αέριο για τη γερμανική βιομηχανία, αλλά κι ως εξαρτημένο από τις ΗΠΑ οι οποίες υποτίθεται ότι έχουν αναλάβει εργολαβία την άμυνά του μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σήμερα με δεδομένη την πολιτική ρευστότητα, οι κινήσεις του γερμανικού κράτους δεν ξέρουμε ούτε πόσο θα κρατήσουν ούτε πόσους και πώς θα επηρεάσουν. Το σίγουρο είναι ότι αποτελούν κομμάτι της πολεμικής οικονομίας που χτίζεται λιθαράκι λιθαράκι εδώ και χρόνια. Μας φαίνεται, λοιπόν, ότι για να βγάξει νόημα η λήψη περιοριστικών μέτρων από κράτη όπως η Γερμανία και η Γαλλία, θα πρέπει να γίνεται

αντιληπτή ως πειθάρχηση στο εσωτερικό και πλάκωμα στο εξωτερικό.

Η γειτονιά του κυρίου Μακρόν

Τον περασμένο Μάη, στις σελίδες του περιοδικού που κρατάτε στα χέρια σας είχε σχολιαστεί αναλυτικά ο εφ' όλης της ύλης λόγος του γάλλου Προέδρου Μακρόν.⁶ Ο κύριος Μακρόν είχε μιλήσει για τα πάντα: Βιομηχανική παραγωγή, γεωργία, επιστημονική έρευνα και τεχνολογικές καινοτομίες, άμυνα και διακρατικές σχέσεις, νεολαία και social media. Σε εκείνον τον λόγο, ο Πρόεδρος είχε αποφύγει αριστοτεχνικά να αναφερθεί στον μεγάλο του γείτονα και κατέφυγε στον Αλμπέρ Καμύ από την εποχή που η Γαλλία ήταν υπό γερμανική κατοχή, για να βγάλει εκείνος το φίδι από την τρύπα:

«Δεν είμαστε όπως οι άλλοι. Δεν πρέπει ποτέ να το ξεχάσουμε. Δεν είμαστε όπως οι άλλοι. Ο Αλμπέρ Καμύ στα «Γράμματα σε έναν φίλο Γερμανό» περιλαμβάνει κι ετούτη την υπέροχη φράση: «Η Ευρώπη μας είναι μια περιπέτεια κοινή, που θα συνεχίσουμε να την επιδιώκουμε ακόμα και παρά τη θέλησή σας, στους ανέμους της νοημοσύνης».

Κι όποιος κατάλαβε, κατάλαβε. Η Γερμανία δεν κατονομαζόταν, αλλά φαινόταν να έριχνε τη σκιά της πάνω σε κάθε φιλόδοξο σχέδιο του γάλλου Προέδρου για το «μέλλον της Ευρώπης». Γιατί ο κύριος Μακρόν γνωρίζει πολύ καλά ότι σε περιόδους έντασης των διακρατικών πλακωμάτων, οι αγκωνιές κάποια στιγμή έρχονται και στη γειτονιά σου. Εκεί, λοιπόν, στην Αλσατία που η ιστορία της είναι ο ορισμός του γαλλο-γερμανικού ανταγωνισμού και έγινε κομμάτι του γαλλικού κράτους μόλις μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, από τον περασμένο Σεπτέμβρη οι γάλλοι πολίτες και τα γαλλικά φορτηγά που θέλουν να περάσουν στη Γερμανία πρέπει να είναι με την ταυτότητα στα δόντια μην τυχόν και πέσουν σε έλεγχο από τους γερμανούς μπάτσους. Κι εντάξει, ένας τυχαίος γάλλος επιβάτης λεωφορείου μπορεί να

δηλώνει: «Αιφνιδιάστηκα. Δεν το πίστευα ότι θα μου ζητούσαν τα χαρτιά μου. Ρώτησαν από πού ερχόμαστε και πού πάμε»,⁷ όμως εμείς αναρωτιόμαστε πώς να νιώθει ο κύριος Μακρόν που το γερμανικό κράτος κάνει λίγο πιο αισθητή την παρουσία του. Οι πατέρες της ΕΕ πήγαν και φύτεψαν το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο στο Στρασβούργο, την πρωτεύουσα της Αλσατίας, για να περάσουν το μήνυμα ότι εκεί στα γαλλογερμανικά σύνορα είναι που καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό το τι σημαίνει «ενωμένη Ευρώπη, διασυνοριακό εμπόριο, Erasmus» κλπ. Και στις μέρες όλες αυτές οι ρυθμίσεις του παρελθόντος βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση, με άγνωστα αποτελέσματα. Θα κλείσουμε με τη δήλωση του εκπροσώπου Τύπου της γερμανικής αστυνομίας στη συνοριακή πόλη Κελ, Dieter Hutt:

«Δεν ελέγχουμε μόνο τις λεωφόρους, αλλά και τους αυτοκινητόδρομους και τα τρένα που εκτελούν διεθνή δρομολόγια και διέρχονται από εδώ. Χωρίς να ξεχνάμε και το τραμ που συνδέει το Στρασβούργο με το Κελ».

Με την κοφή γραφειοκρατική γλώσσα των κρατικών μηχανισμών, ο γερμανός μπάτσος μοιάζει να λέει ότι το παιχνίδι παίζεται αυτοκινητόδρομο τον αυτοκινητόδρομο και τρένο το τρένο. Κλείνοντας το μάτι στον γάλλο Πρόεδρο.

1. "Tout savoir sur le rétablissement des contrôles à la frontière française", lesoir.be, 29/10/2024.

2. GED Study, "Departure from the Schengen Agreement", Bertelsmann Stiftung, 2016.

3. «Κλυδωνίζεται η Ζώνη Σένγκεν, η Γερμανία έκλεισε τα σύνορά της – Οι πρώτες αντιδράσεις – Η Ελλάδα πάει το θέμα στην επόμενη Σύνοδο», skai.gr, 16/09/2024.

4. Σύμφωνα με την αγαπημένη μας εφημερίδα, η ατμομηχανή πάει αγκομακώντας εδώ και καιρό. Βλ., Ρουμπίνα Σπάθη, «Λιτότητα στη Γαλλία, ύφεση στη Γερμανία», Καθημερινή, 27/10/2024.

5. «Έλεγχος στα σύνορα Γερμανίας-Ολλανδίας-Βελγίου», dw.com, 18/09/2024.

6. Βλ., «Ο Πρόεδρος Μακρόν και το πραγματικό τέλος του κόσμου, περιοδικό *antifa*, τ. 90, Μάης 2024.

7. "Premier jour de contrôle à la frontière franco-allemande", tftinfo.fr, 16/09/2024. Από εδώ και το απόσπασμα που ακολουθεί.